

Індекс

сталості розвитку
ОГС в Україні

ЗВІТ ЗА
2023 РІК

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

УНЦПД

Дослідження «Індекс сталості розвитку ОГС в Україні» підготовлено Українським незалежним центром політичних досліджень за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Текст дослідження представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

Автори дослідження:

Валерія Скворцова, Ярина Походай
Український незалежний центр політичних досліджень

Рецензент:

Юлія Каплан, кандидатка політичних наук,
експертка Національного інституту стратегічних досліджень

Дизайнер:

Сергій Буравченко

Серпень 2024

ЗМІСТ

Методологія дослідження	4
Перелік скорочень	5
Загальний контекст	6
Показники Індексу в 2023 році	7
Правове середовище	8
Організаційна спроможність	10
Фінансова життєздатність	11
Адвокація	12
Надання послуг	13
Секторальна інфраструктура	15
Публічний імідж	17

Методологія дослідження

Це дослідження проводиться відповідно до методології Civil Society Organizations Sustainability Index – міжнародного дослідження, що оцінює сталість розвитку організацій громадянського суспільства (ОГС). Дослідження було розроблене Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та імплементоване міжнародною організацією FHI 360 разом з Міжнародним центром некомерційного права (ICNL) у 73 країнах світу¹.

Після 2023 року, коли проект був завершений на міжнародному рівні, Український незалежний центр політичних досліджень, за підтримки МФ «Відродження», вирішив продовжувати оцінку сталості організацій громадянського суспільства України, оскільки дослідження є важливим для вимірювання прогресу та виявлення прогалин у розвитку громадського сектору країни. Результати дослідження використовуються донорськими та міжнародними організаціями, представниками органів влади, організаціями громадянського суспільства та академічною спільнотою.

Індекс сталості розвитку ОГС (далі – Індекс) спирається на сім показників, які комплексно описують стан сектору, а саме:

1. Правове середовище
2. Організаційна спроможність
3. Фінансова стійкість
4. Адвокація
5. Надання послуг
6. Секторальна інфраструктура
7. Публічний імідж.

Експерти на панельній зустрічі оцінюють зміни по кожному показнику, порівнюючи актуальний стан напрямку з минулим роком. Середня оцінка за всі показники визначає загальний бал Індeksu.

В оцінюванні використовується шкала від 1 до 7 балів, де 1 – це максимально розвинена сталість ОГС, і 7 – максимально низька сталість ОГС.

Оцінки експертів доповнюються кабінетним дослідженням за кожним з семи напрямків, а також даними фокус-групового дослідження ОГС з різних регіонів України та різних напрямків діяльності, яке було проведено дослідницькою агенцією «Info Sapiens».

¹ <https://csosi.org/>

БО	благодійна організація
БФ	благодійний фонд
ВІЛ	вірус імунодефіциту людини
ВПО	внутрішньо переміщені особи
ГО	громадська організація
ЄС	Європейський Союз
ЗСУ	Збройні сили України
КБВ	кінцевий бенефіціарний власник
КМІС	Київський міжнародний інститут соціології
НУО	неприбуткові організації
ОГС	організація громадянського суспільства
ОМС	органи місцевого самоврядування
ОСББ	об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ОТГ	об'єднана територіальна громада
УНЦПД	Український незалежний центр політичних досліджень
ФОП	фізична особа-підприємець
ФСЕ	Фонд «Східна Європа»
ЦЕДЕМ	Центр демократії та верховенства права
ЦНАП	центр надання адміністративних послуг

2023-й рік в Україні фактично став другим роком повномасштабного вторгнення Росії. Відповідно, країна почала переходити з режиму виживання та кризового реагування до підготовки до тривалого протистояння і функціонування в умовах довготривалої війни. Ця тенденція розповсюдилась як на органи влади, бізнес та стратегічну промисловість, так і на громадянське суспільство. Оговтавшись від перших потрясінь, ОГС почали працювати не тільки на збереження, але і на розбудову та відновлення країни.

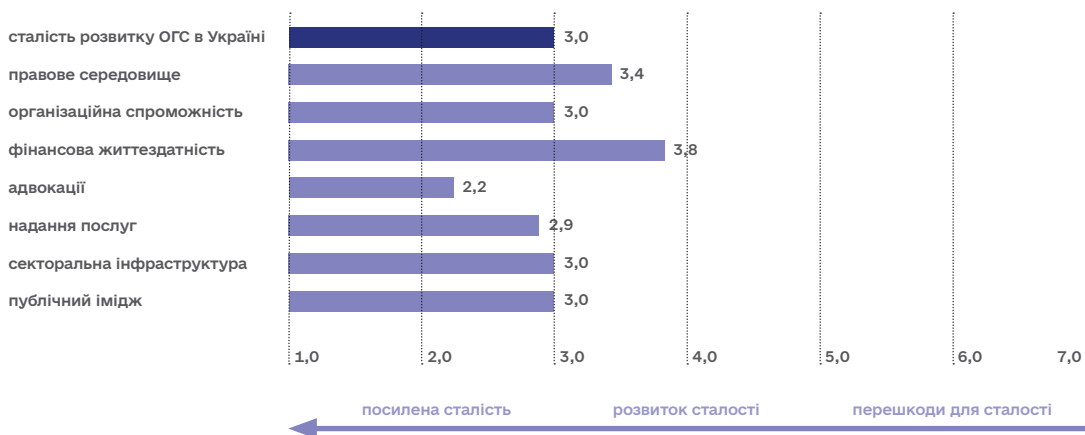
Політична ситуація в країні у 2023 році залишалась відносно стабільною, проте такі явища, як підсилена загальна мобілізація та кадрові зміни в уряді дещо негативно вплинули на сприйняття влади і, зокрема, Президента Володимира Зеленського. Контрнаступальні дії ЗСУ не отримали очікуваного ефекту, так само як і російський наступ на території України, тому мапа бойових дій суттєво не змінилася в 2023 році. Певні дискусії почали оточувати і тему легітимності чинної влади, оскільки строки повноважень депутатів та Президента закінчуються у 2024 році.

При цьому, навіть в таких умовах, були визначені певні покращення сталості ОГС у 2023 році, зокрема спостерігається підвищення до 3.0 балів. Організації вкотре змогли пристосуватись до кризових умов і впорядкувати свою діяльність, посилити внутрішню співпрацю в секторі і взаємодію з іншими акторами. Покращення відповідно спостерігались в таких галузях, як організаційна спроможність, надання послуг і секторальна інфраструктура.

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2024 року в Україні було зареєстровано 102860 громадських організацій, 2347 громадських спілок, 28751 професійних спілок та 180 об'єднань профспілок, 27542 релігійних організацій, 29910 благодійних організацій, 1796 органів самоорганізації населення, 39709 об'єднань співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ) та 320 творчих спілок.

Ці дані вказані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

ЗАГАЛЬНИЙ РІВЕНЬ СТАЛОСТІ ОГС: 3,0

Результати дослідження Індексу сталості ОГС в 2023 році свідчать про незначну, проте помітну тенденцію до зміцнення сталості ОГС. Так, **у 2023 році Індекс сталості становить 3.0 бали**, а у 2022 році – 3.1.

Підвищення рівня Індексу сталості ОГС порівняно з 2022 роком відбулось завдяки незначному посиленню ОГС за трьома показниками, а саме на 0,1 бали зросли:

- організаційна спроможність ОГС – 3.0 (2022–3.1);
- надання послуг – 2.9 (2022–3.0);
- секторальна інфраструктура – 3.0 (2022–3.1).

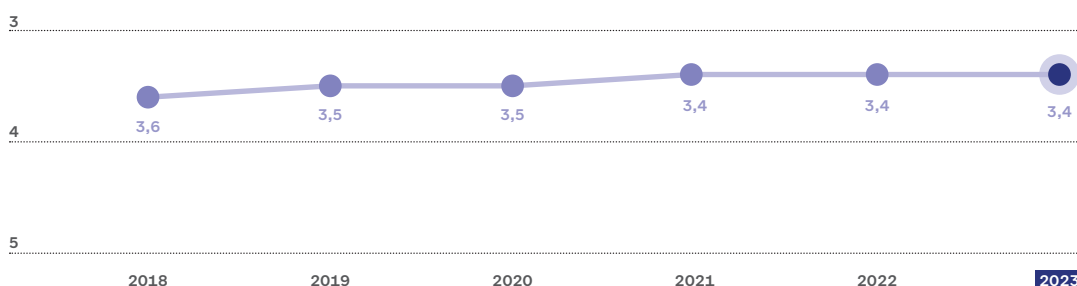
Іншою важливою тенденцією стало збереження всіх попередніх позицій рештою показників: правове середовище, фінансова стійкість, адвокація, публічний імідж залишились на рівні 2022 року. Отже вони не зазнали послаблення.

Серед незмінних показників найбільш розвинуеною залишається **адвокація, яка становить 2.2 бали**.

Натомість **стан фінансової спроможності залишається найслабшим** серед усіх семи показників і **дорівнює 3.8 бали**.

Показники Індексу в 2023 році

Правове середовище: 3.4

Показник правового середовища ОГС залишився незмінним у 2023 році. Протягом звітного періоду мали місце як позитивні зрушення, так і негативні тенденції щодо просування небезпечного для ОГС законодавства, особливо наприкінці року.

Реєстраційні процедури та строки реєстрації для громадських та благодійних організацій залишились незмінними та досить сприятливими. Так само головними законами, що регулюють роботу ОГС, залишаються Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», Закон України «Про громадські об'єднання», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Закон України «Про волонтерську діяльність» та накази Міністерства юстиції України щодо проведення державної реєстрації в межах декількох адміністративно-територіальних одиниць та порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи.

Протягом 2023 року мало місце просування в порядку денному чотирьох законопроектів про народовладдя, зокрема законопроекти «Про забезпечення прозорості у місцевому самоврядуванні²», «Про публічні консультації³», «Про народовладдя⁴» та «Про органи самоорганізації населення⁵». Попри всі законодавчі ініціативи, місцеве самоврядування не стало більш відкритим до співпраці з громадськістю, взаємодія з ним відбувалася дуже слабо.

У 2023 році збільшилось залучення громадськості до розподілу бюджету, повернулись державні конкурси для ОГС, що призупинились у 2022 році через початок широкомасштабного вторгнення росії в Україну та рішення спрямувати ці кошти в оборонний сектор.

Позитивним досягненням став так званий «євроінтеграційний» закон «Про медіа⁶», прийнятий наприкінці 2022 року і набув чинності в 2023 році.

Значних змін у 2023 році зазнала сфера гуманітарної допомоги. Зокрема, було прийнято Закон 3448-ІХ⁷, який спростив порядок ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги для громадських та благодійних організацій. Також наприкінці 2023 року почала роботу Автоматизована система гуманітарної допомоги, створена для забезпечення прозорого обліку отримувачів гуманітарної допомоги та вантажів. Проте, значна частина волонтерської спільноти виступила з критикою таких нововведень, аргументуючи це тим, що система, навпаки, ускладнила діяльність деяких громадських організацій та благодійних фондів, насамперед тих, у яких немає ресурсів на адміністрування процесів. Також, на їхню думку, система

2 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38493>

3 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4415>

4 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39362>

5 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/28346>

6 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

7 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3448-20#Text>

фактично унеможливила роботу індивідуальних волонтерів. Серед інших недоліків виділяли неналежне функціонування самої системи та збільшений час очікування на отримання гуманітарної допомоги, зокрема, і тої, яку набувачі потребують терміново.

Крім вищеприписаної проблеми, учасники фокус-груп також зазначали про збільшення кількості податкових перевірок і податковий тиск. Норми оподаткування не завжди є чіткими і зрозумілими. Нерідко постфактум нараховуються штрафні санкції за надану допомогу.

Важливим прогресом у 2023 році стало часткове відкриття деяких державних реєстрів, які було закрито через запровадження воєнного стану у 2022 році. Зокрема було відкрито доступ до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що уможливило пошук та створення витягів з нього в електронній формі. При цьому інформація з реєстру надається лише за умови підтвердження особи за допомогою засобів електронної ідентифікації (електронного підпису)⁸.

Переслідування волонтерів та громадських активістів мало значно менші масштаби у 2023 році, ніж у 2022 році. Відповідно до даних правозахисної організації ZMINA, у 2023 році мали місце такі випадки: юридичні переслідування – 11; кіберпереслідування – 3; дискредитація – 7; погрози чи інші форми тиску – 12; перешкоджання діяльності – 6; побиття чи напади – 6; пошкодження чи знищення майна – 3; порушення приватності і стеження – 2. Загальна кількість випадків майже вдвічі менша, ніж у 2022 році.

У 2023 році набирала обертів тема відновлення та відбудови і залучення громадськості до цього процесу. Так, наприкінці 2022 року урядом було прийнято Постанову № 1159⁹ про залучення громадськості до процесів відбудови та вже у 2023 році були перші результати її імплементації. Зокрема, на грудень 2023 року 126 громад розробили або почали роботу над програмами комплексного відновлення¹⁰.

У вересні 2023 року Уряд затвердив нову Методологію визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника (КБВ), метою якої є встановлення єдиного підходу визначення реальних власників компанії чи організації¹¹. ЦЕДЕМ в рамках проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» створив свої пояснення щодо визначення КБВ для ОГС, проводив навчання з цієї теми.

Протягом 2023 року також актуальною залишалась проблема щодо банківського обслуговування ОГС. Громадський сектор виділяє проблему посилення заходів фінансового моніторингу, через які часто блокуються банківські рахунки громадських та благодійних організацій. Частими є випадки блокування рахунків ОГС, які працюють на деокупованих та прифронтових територіях, а також блокування транзакцій від благодійників- та донорів-нерезидентів¹²¹³.

Громадські організації продовжують отримувати безоплатні правові консультації як від інших ОГС, так і від органів влади (Центри безоплатної правової допомоги, ЦНАПи) та бізнесу. Зокрема, гарячі лінії доступні в Українському незалежному центрі політичних досліджень (УНЦПД), Українському форумі благодійників, на платформі Pro bono. Консультації для волонтерів і волонтерських організацій надають також БФ «Хід юристів»¹⁴, ГО «ЮрШтаб»¹⁵.

8 <https://centraljust.gov.ua/news/direction/vidkrito-dostup-do-edinogo-derjavnogo-reestru-yuridichnih-osib-fizichnih-osib-pidpriemstiv-ta-gromadskih-formuvan>

9 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

10 <https://www.kmu.gov.ua/news/vidnovlennia-na-mistsevomu-rivni-iaki-realni-kroky-hromady-mozhut-zrobyty-dlia-stvorennia-prohram-kompleksnoho-vidnovlennia>

11 <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-metodolohiiu-vyznachennia-iurydychnoiu-osoboju-kintsevoho-benefitsiarnoho-vlasnyka>

12 <https://cedem.org.ua/news/ogs-bankivski-vyklyky/>

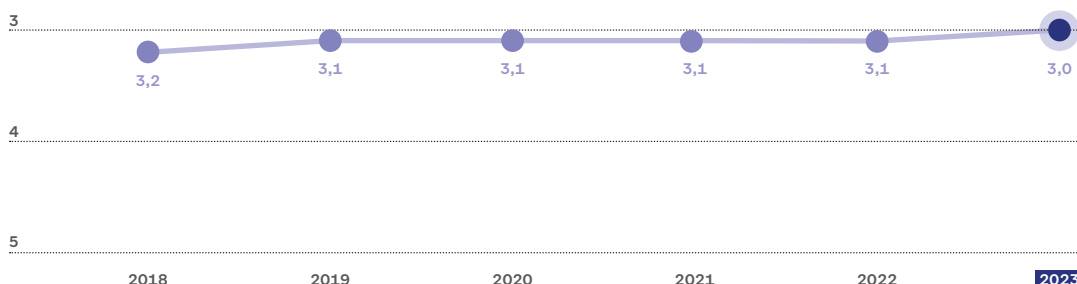
13 <https://cedem.org.ua/news/bankivske-obslugovuvannya-ogs/>

14 <https://charity.lawyersmove.org/projects/legal-clinic-of-dead-lawyers-society/>

15 <https://serious-vole-d24.notion.site/59a43c591fc14678ad71a3dd56af3354>

Показники Індексу в 2023 році

Організаційна спроможність: 3.0

У 2023 році мали місце певні покращення в галузі організаційної спроможності ОГС в порівнянні з 2022 роком.

Можна відзначити вищий рівень адаптивності ОГС у 2023 році. Чотири з п'яти організацій, опитаних в дослідженні «Громадянське суспільство України в умовах війни», повідомили, що повністю або більшою мірою адаптувалися до роботи в умовах війни в 2023 році (на 8 відсоткових пунктів більше, ніж у 2022 році).

Порівняно з 2022 роком, у 2023 році розширився горизонт планування, однак довгострокове та стратегічне планування (наприклад, на 4 роки) все ще викликає труднощі. Зокрема, опитані респонденти з фокус-груп зазначають, що не сприяє стратегічному плануванню короткостроковість проектів. Також про відсутність достатніх ресурсів та спроможності стратегічного планування наголошують ОГС, які залучають волонтерів та організації, які працюють із військовими. Планування ускладнює робота в режимі постійних викликів та зміни запитів і потреб.

Також організаціями приділялась окрема увага до створення внутрішніх процедур та політик. Відповідно до дослідження «Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни», у 2023 році більше половини опитаних організацій мали сформульовані політики та процедури¹⁶, особливо щодо їхньої юридичної структури та управління персоналом. Як зазначають респонденти фокус-груп, розробці внутрішніх політик та зміцненню організаційного розвитку сприяє співпраця з міжнародними донорами та грантовими проектами. При цьому політики з конкретних напрямків, як то фандрейзинг чи комунікація, досі залишаються не дуже розповсюдженими серед більшості організацій.

Кадрове питання в ОГС залишилось так само складним, як і в 2022 році. Організації стикнулись з «кадровим голодом», спричиненим мобілізацією і переходом працівників до лав Збройних сил України, виїздом частини персоналу за кордон, переходом деяких співробітників в міжнародні організації та проекти через більшу заробітну плату. У зв'язку з цим актуальними стали такі проблеми, як вигорання команд та надмірна праця співробітників, що залишилися. Також респонденти фокус-груп виділяли такі проблеми, як відсутність соціального захисту та можливості мати повноцінну відпустку у тих співробітників, які співпрацюють з організацією як ФОПи. При цьому пом'якшуючими факторами в цьому аспекті стала можливість віддаленої роботи і відносна визначеність у порівнянні з 2022 роком.

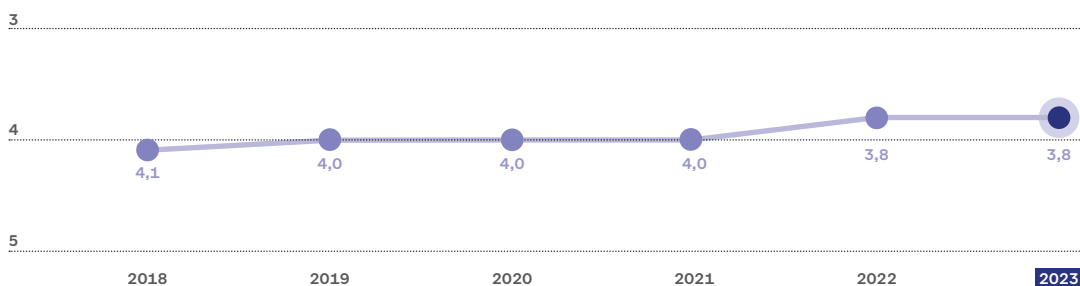
Певна увага організаційному розвитку ОГС приділялась донорами в рамках реалізації таких програм, як USAID HOVERLA, USAID RADA, в проектах від PACT тощо. ICAP Єднання продовжував надавати гранти ОГС на організаційний розвиток. Так, у 2023 році було надано 182 гранти. Найбільший попит мали гранти на створення внутрішніх стратегій та політик організації¹⁷.

¹⁶ https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

¹⁷ За даними ICAP Єднання за 2023 рік.

Технічна забезпеченість організацій була на належному рівні у 2023 році. При цьому деякі організації, особливо ті, що працюють на прифронтових територіях, стикнулися з проблемою знищення комп'ютерного та технічного обладнання, потребували додаткових ресурсів для забезпечення стабільної електроенергії та Інтернету (наприклад, закупували доступ до Starlink).

Фінансова стійкість: 3.8

Ситуація щодо фінансової стійкості залишилась незмінною у 2023 році. Відповідно результатам дослідження проблем та потреб українського громадського сектору в умовах війни від Фонду «Східна Європа», основними джерелами фінансування ОГС на липень 2023 року були членські внески і пожертви. Досить високий відсоток також займає донорське фінансування¹⁸. Такі ж тенденції зазначені в іншому дослідженні – «Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження» від ICAP Єднання¹⁹.

Донорські кошти продовжують залишатись важливим джерелом для підтримки роботи ОГС. Відповідно до урядового порталу міжнародної допомоги США, у 2023 році на підтримку уряду та громадянського суспільства України було виділено \$14.67 млрд доларів США, що перевищує навіть обсяги допомоги у 2022 році (8,6 млрд доларів США)²⁰. Серед них \$143.2 млн було призначено саме для українських НУО²¹. Європейський Союз, в свою чергу, у 2023 році підтримав 85 грантових проєктів для ОГС на загальну суму близько 125 млн євро²². Міжнародний фонд «Відродження» у 2023 році підтримав понад 400 проєктів на суму в більш ніж 650 мільйонів гривень²³ (приблизно 16,4 млн доларів США).

На місцевому рівні ситуація залишилась досить невтішною. Відповідно до дослідження Фонду «Східна Європа», брак коштів визначений організаціями з усіх регіонів як головна внутрішня проблема²⁴. За даними опитування фокус-груп, доступ до джерел фінансування залежав, у тому числі, від сфери та напрямків діяльності ОГС, і не всі організації мають змогу знайти фінансування для своїх проєктів. Зокрема, як і в 2022 році, стабільне фінансування від донорів отримали ОГС, які працюють в гуманітарній, правозахисній, антикорупційній сферах, а також ті, що працюють з ВПО. Респонденти наводили також приклади диверси-

18 https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_short_conclusions_UA.pdf

19 «Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження», 2023, Київський міжнародний інститут соціології за підтримки ICAP Єднання у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України»

20 <https://www.foreignassistance.gov/cd/ukraine/2023/obligations/0>

21 <https://www.foreignassistance.gov/cd/ukraine/2023/obligations/0>

22 Відповідно до даних, наданих Представництвом ЄС в Україні.

23 <https://www.irf.ua/top-2023/>

24 https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

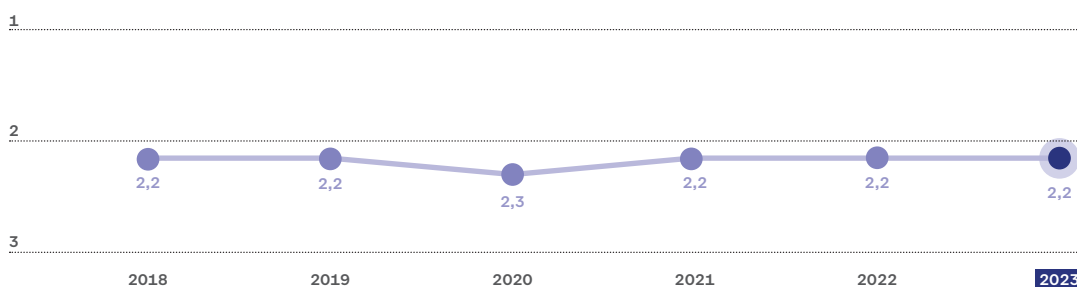
Показники Індексу в 2023 році

фікації у фінансуванні і всередині однієї сфери діяльності. Так, ОГС, які працюють у сфері громадського здоров'я, мають різний доступ до джерел фінансування залежно від діагнозів пацієнтів, яким вони допомагають. Проблеми із фінансуванням від міжнародних донорів є і в ОГС, чия діяльність пов'язана із чинними військовими. Для них здебільшого джерелом доходу є краудфандинг та соціальне підприємництво.

У 2023 році знову стали доступними конкурси на отримання державного фінансування проєктів ОГС, які були призупинені у 2022 році. Низка міністерств, а саме Міністерство соціальної політики, Міністерство у справах ветеранів і Міністерство молоді та спорту, а також органи місцевої влади, поновили конкурси для молодіжних та ветеранських організацій, а також організацій, які працюють з людьми з інвалідністю та вразливими верствами населення. Онлайн-платформа «VzamoDiia», на якій можна знайти інформацію про актуальні державні конкурси і подати заявку на участь, також відновила свою роботу. Це стало позитивним поштовхом для ОГС, які отримували підтримку з державних джерел, а саме для молодіжних організацій та ОГС, які працюють у сфері культури чи громадського здоров'я.

Фінансовий менеджмент ОГС залишився на рівні 2022 року. Організації продовжують приділяти увагу розвитку своїх спроможностей адмініструвати кошти і винаймають для цього спеціальний персонал. Відповідно до дослідження ФСЕ, фінансовий менеджер або бухгалтер є у 52% організацій, 31,9% ОГС мають такого спеціаліста за сумісництвом²⁵. Це досить високий показник у порівнянні з наявністю інших профільних співробітників в організаціях.

Адвокація: 2.2

Адвокація ОГС в Україні у 2023 році залишилась на рівні 2022 року. ОГС продовжували впливати на процес прийняття рішень і просувати демократичні зміни, хоча воєнний стан залишився явищем, що обмежує громадську участь, зокрема на місцях.

Одним з напрямків адвокації ОГС і співпраці з владою було впровадження реформ, необхідних для членства України в ЄС (судова, медійна, антикорупційна реформи). Також, представники ОГС брали участь в презентації та наданні рекомендацій для Ukraine Facility Plan – технічного документу з реалізації програми фінансової підтримки і реформування України від Європейського Союзу на суму близько 50 мільярдів євро²⁶.

Певна співпраця між владою та ОГС відбувалась і в напрямку відновлення. Зокрема, організації брали участь в підготовці планів відновлення громад. Так, відповідно до даних дослідження від КМІС, 52% громад, що мають план відновлення, залучили до його розробки ОГС та активістів²⁷. На національному рівні співпраця була не такою інтенсивною. Дослідження від Chatham House показує, що лише 30% усіх опитаних ОГС визнали, що відповідні

²⁵ https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

²⁶ <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

²⁷ <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1268&page=2>

державні органи їх залучають або активно залучають. Організації, що працюють у столиці, зазначили, що головною причиною слабкої взаємодії держави та ОГС в цьому питанні є відсутність політичної волі на найвищому рівні (78%)²⁸.

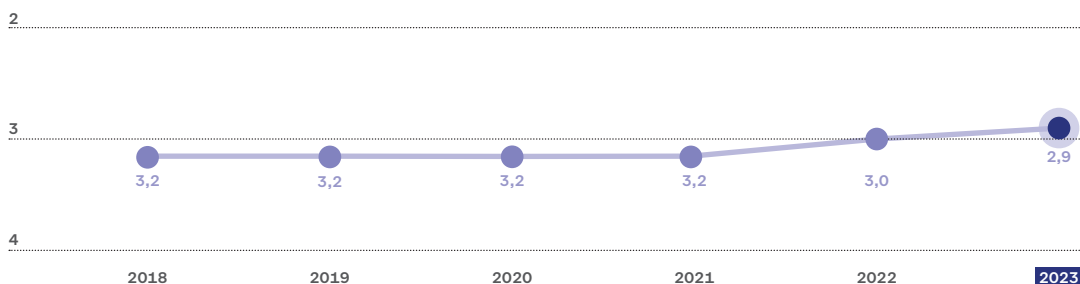
У 2023 році на тлі розвитку міжнародної комунікації України щодо збільшення її підтримки в війні проти росії, мала місце й міжнародна адвокація ОГС. Зокрема, це стосується адвокації євроатлантичної інтеграції України, а також закликів до фінансової та військової допомоги Україні. До міжнародної діяльності активно долучались такі організації, як «Центр громадянських свобод», «ANTS», «Українська призма», Центр «Нова Європа» тощо.

На місцевому рівні адвокаційні активності ОГС були ускладнені певною закритістю органів влади, зокрема через створення військових адміністрацій, які намагаються працювати автономно. При цьому, відповідно до аналізу від руху «Чесно», якість інформування і прозорість міських рад про свою діяльність значно зросла у 2023 році порівняно з 2022 роком (крім Запорізької міської ради).

Ситуація з обласними радами є дещо гіршою, найбільш закритою у 2023 році були Київська обласна рада, а також Чернігівська та Чернівецька обласні ради²⁹. Про загальне збільшення прозорості міст України у 2023 році говорить і дослідження стану прозорості міст під час повномасштабної війни від Transparency International. При цьому певний регрес був зафіксований в показнику публікації анонсів та протоколів засідань громадської комісії з житлових питань (зменшився на 11%)³⁰.

Негативним аспектом в адвокаційному напрямку стало прийняття Закону «Про лобювання»³¹ (закон було зареєстровано наприкінці 2023 року та прийнято вже на початку 2024). Положення закону містять ризик тиску на громадський сектор, зокрема, для здійснення адвокаційної діяльності ОГС будуть змушені реєструватись як «суб'єкти лобювання» та додатково звітувати щодо проведеної роботи. У випадку ж недотримання вимог Закону, громадську організацію очікують штрафні санкції. Громадянське суспільство активно протистояло прийняттю цього законопроекту, що допомогло значно пом'якшити окремі норми, які безпосередньо стосуються роботи ОГС.

Надання послуг: 2.9

Галузь надання послуг ОГС дещо покращилась у 2023 році. Це стало можливим за рахунок збільшення фінансової допомоги міжнародних донорів для надання правових, консультаційних, соціальних та інших видів послуг.

28 <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2023-09/2023-06-15-giving-civil-society-stake-ukraines-recovery-lutsevych-ukrainian.pdf>

29 <https://www.chesno.org/post/5899/>

30 <https://ti-ukraine.org/research/prozorist-pid-obstrilamy-chy-dosyagly-mista-progresu/>

31 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>

Відновлення стало новою темою, навколо якої було зосереджено увагу ОГС та визначено новий напрямок надання послуг. Більшість опитаних в дослідженні ФСЕ організацій (90%) підтвердили свою готовність долучитись до розбудови країни після перемоги³². Схожа тенденція, але з меншим розривом, спостерігається в дослідженні «Громадянське суспільство України в умовах війни», де близько 20% опитаних організацій вже були виконавцями проєктів з відновлення у 2023 році. Особливу зацікавленість викликали відновлення інфраструктури, психологічна підтримка, планування комплексного відновлення територій і соціальний захист. Деякі організації навіть працювали в спеціально створених коаліціях, таких як «Rise UA»³³, «Інклюзивне Відновлення України»³⁴, «На лінії зіткнення»³⁵ тощо.

Лідуючі позиції серед послуг, які надають ОГС, залишаються за соціальним напрямком. Відповідно до дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни», більше половини (53%) опитаних ОГС вказали, що працюють в сфері надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах або належать до вразливих груп населення³⁶. При цьому, сфера надання ОГС послуг з профілактики ВІЛ серед ключових груп населення дещо послабшала у порівнянні з довоєнним станом³⁷. Іншими популярними напрямками залишаються допомога ВПО, освіта та навчання, допомога армії та військовослужбовцям, розвиток громад³⁸. Щодо фінансування цих послуг, то ОГС надавали перевагу співпрацювати з донорськими організаціями, аніж з органами влади, через кращі фінансові та процедурні умови³⁹.

Протягом 2023 року соціальне підприємництво розвивалось не зважаючи на відсутність профільного законодавства, адже положення закону України «Про соціальні підприємства» так і не були втілені у правову площину. За різними оцінками, в Україні існує близько 1000 соціальних підприємств⁴⁰. Їх прибуток спрямовувався здебільшого на підтримку ЗСУ, ВПО та людей, що постраждали від війни. Фінансування ініціатив соціального підприємництва відбувається переважно за рахунок проєктів міжнародної технічної допомоги від Європейського Союзу, Western NIS Enterprise Fund, USAID, МФ «Відродження», Німецького Дитячого Фонду та інші.

Окремо варто зазначити напрямок надання послуг військовослужбовцям та ветеранам, який особливо актуалізувався на другому році широкомасштабної війни. Ветеранські ОГС надавали такі послуги, як психологічна підтримка / адаптація ветеранів, інформаційно-просвітницька діяльність, юридична підтримка⁴¹. Так, наприклад, ГО «Юридична сотня» протягом 2023 року надала 44 тисячі консультацій ветеранам війни та їхнім родинам⁴².

Протягом 2023 року спостерігалось збільшення кількості організацій, які займаються гуманітарною допомогою та волонтерством. Особливо це характерно для ОГС, які працюють

32 https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

33 <https://www.rise.org.ua/about-ua>

34 <https://acmc.ua/28-gromadskyh-organizacij-pragnut-zminyty-zakonodavstvo-dlya-vidnovlennya-ukrayiny/>

35 https://www.facebook.com/OnTheCollisionLine/?locale=uk_UA

36 «Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження», 2023, Київський міжнародний інститут соціології за підтримки ICAP Єднання у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України»

37 <https://phc.org.ua/news/yak-viyna-vplivula-na-nadannya-poslug-z-profilaktiki-vil-neuryadovimi-organizacijami>

38 https://www.hubs.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/zahalna-kharakterystyka-institutiv-hromadianskoho-suspilstva.-analychnyi-zvit_2.0.pdf

39 <https://api.home.ednannia.ua/upload/kch/24/07/22/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8.pdf>

40 <https://cs.detector.media/blogs/texts/185889/2024-02-15-yak-sotsialnyy-biznes-mozhe-transformuvaty-ukrainu-pislya-viyny/>

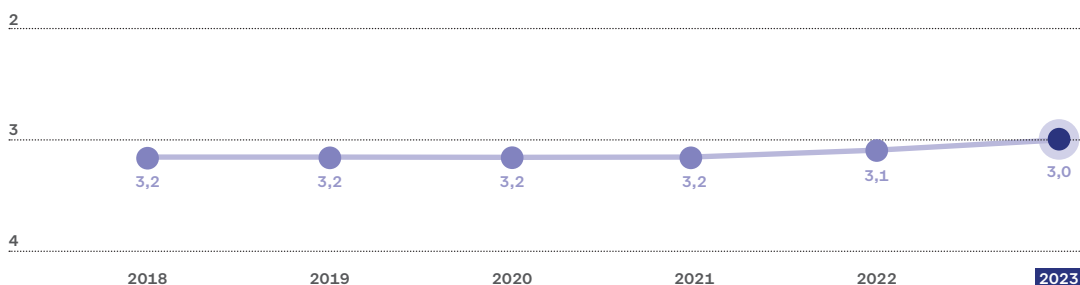
41 https://ednannia.ua/images/zvit_2023_18.08_read_1.pdf

42 <https://legal100.org.ua/pravova-dopomoga/>

на сході України через близькість своїх цільових груп. Багато організацій, які змінили свою діяльність після початку воєнних дій, також почали займатись гуманітарними питаннями⁴³.

Такі послуги, як екологічні, культурні та інші залишилися на тому самому рівні, що і в 2022 році, адаптувавши контекст своєї роботи під нові умови воєнного часу. Так, зокрема, екологічні організації активно працювали над аналізом наслідків підриву Каховської ГЕС та фіксацією порушень⁴⁴. Організації, що працюють у сфері культури, сфокусувались на темах збереження культурної спадщини України, поширення української культури всередині та за кордоном.

Секторальна інфраструктура: 3.0

Показник секторальної інфраструктури у 2023 році дещо покращився. Організації активно мережувалися одна з одною, співпрацювали з бізнесом, владою та навіть армією.

Активно працювали хаби ОГС, об'єднуючі організації за різними напрямками. Так, з метою підтримки та реабілітації ветеранів, активно працювала Коаліція ветеранських просторів, що об'єднує 23 регіональні організації⁴⁵. По всій Україні відкривались і працювали жіночі хаби, метою яких є підтримка жінок, постраждалих від війни, ВПО, матерів з дітьми. Зокрема, продовжують роботу Марш Жінок та Жіночий HUB. UWE HUB відкрили свої осередки у Броварах, Гощі, Івано-Франківську, Чернівцях. Також активно працювали ВОНА хаби⁴⁶ з офісами у семи містах України.

Певний розвиток отримав напрямок розширення молодіжних просторів та хабів. Так, наприклад, у 2023 році було створено молодіжні центри, зокрема, в Чернігові, Дрогобичі, Пирятині, Вишніці та інших населених пунктах⁴⁷. Протягом року активізувалось проведення конкурсів на створення та відкриття молодіжних центрів, як від інститутів громадянського суспільства⁴⁸,

43 https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

44 https://ecoaction.org.ua/pidryv-kakhovskoi-hes-poperedni-vysnovky.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw-uK0BhCOARISANQtgGPfdw9K455gEOKdyGXJC5ZEohWf4ohnHOY9aHijbhwoyR_LzH9rOkaAoJ0EALw_wcB

45 https://pm.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Zamina_veteran_23_druck.pdf?fbclid=IwAR3fMshJkVAd0NjftSalZzD1tdexie5E6o6HDyM6sT7JkiNbnQFVYYUpjby

46 <https://minre.gov.ua/2023/08/19/karyernyj-hab-mozhlyvosti-ta-robota-dlya-zhinok-pid-chas-vijny/#:~:text=%D0%A6%D0%B5%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%2C%20%D0%B4%D0%B5%20%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B8%2C%20%D1%8F%D0%BA%D1%96,%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%8C%20%D1%83%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83.>

47 [https://www.facebook.com/groups/3588663914787517/posts/3588672864786622/?_cft__\[0\]=AZWrz5ravcWMuag_UiuLQNrEXTozwKgdAhtOBgPWxihlRxNe0E3LhJTMj3hfHlfNeaT_8w-fB79BpZk8yTjcAm9E5eJeFHozvFSYdZTOAgeaX8zZhcwn1C2MM1AY-cDWlpmvPRxwVm7Gd8Bbk80i_wRvQkFsAyNqC-qiqzLu63TojA&__tn__=%2C%2CP-R](https://www.facebook.com/groups/3588663914787517/posts/3588672864786622/?_cft__[0]=AZWrz5ravcWMuag_UiuLQNrEXTozwKgdAhtOBgPWxihlRxNe0E3LhJTMj3hfHlfNeaT_8w-fB79BpZk8yTjcAm9E5eJeFHozvFSYdZTOAgeaX8zZhcwn1C2MM1AY-cDWlpmvPRxwVm7Gd8Bbk80i_wRvQkFsAyNqC-qiqzLu63TojA&__tn__=%2C%2CP-R)

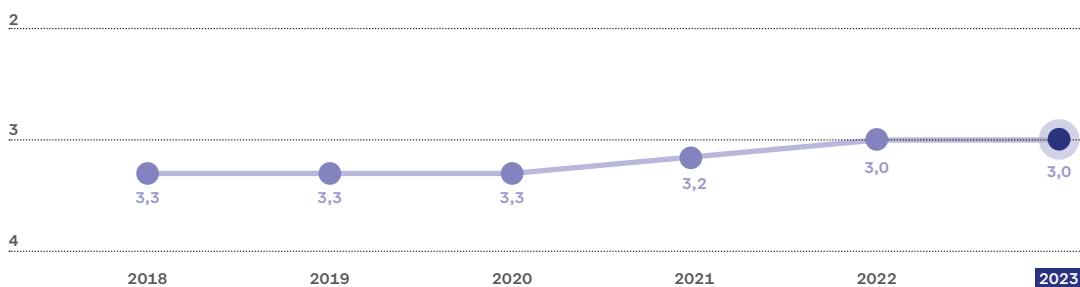
48 <https://chaszmin.com.ua/konkurs-na-stvorennya-molodizhnogo-tsentru-u-volynskij-oblasti/>

ситету⁵⁷, магістерська програма «Публічна політика та врядування» від Київської школи економіки⁵⁸. Платформи для онлайн освіти, такі як Coursera, Prometheus, EdEra та інші безкоштовні курси для представників громадянського суспільства і більш широкої громадськості щодо розвитку демократичних інститутів та механізмів участі. Спеціальні курси для громадянського суспільства можна знайти і на платформі «Зрозуміло», що підтримується ФСЕ⁵⁹. Також наприкінці 2023 року на державному освітньому порталі Дія.Освіта вийшов серіал «Як побудувати дієву громадську організацію»⁶⁰, створений ICAP Єднання за підтримки USAID.

Публічний імідж: 3.0

Оцінка публічного іміджу у 2023 році залишилась на рівні 2022 року. Волонтерська спільнота та громадські об'єднання зберегли досить високий рівень довіри в суспільстві, який, при цьому, трохи зменшився у 2023 році на тлі загального тренду зменшення довіри до всіх суспільних інститутів.

Загальний суспільний рівень довіри до ОГС залишився високим у 2023 році. Відповідно результатам опитування Центру Разумкова, рівень довіри до волонтерських організацій на 1 січня 2024 року складав 78%, до громадських організацій – 55%⁶¹. При цьому залишається значний баланс довіри⁶² (65% для волонтерських організацій і 25,9% для громадських організацій). За результатами дослідження «Українці про волонтерство та довіру до благодійних фондів» проведеного Kantar в квітні 2023 року, Фонд «Повернись живим» (43%) та Благодійний фонд Сергія Притули (42%) стали найпопулярнішими організаціями, яким українці готові пожертвувати кошти⁶³. При цьому, ці організації досить часто згадувались у медіа та Інтернеті, з чим можна пов'язати такий високий рівень довіри.

Висока довіра до волонтерських організацій конвертувалася в активну допомогу з боку українців. Так, 63% респондентів загальнонаціонального опитування щодо підсумків 2023 року від Фонду «Демократичні ініціативи» зазначають, що за останні 12 місяців особисто перераховували гроші волонтерам та благодійним організаціям, які допомагають ЗСУ⁶⁴.

Протягом 2023 року спостерігалось значне збільшення кількості публічних заходів, які

57 <https://vstup.ucu.edu.ua/magistratura/upravlinnya-neprybutkovymy-organizatsiyamy-2/>

58 <https://university.kse.ua/mppg>

59 <https://zrozumilo.in.ua/>

60 <https://osvita.dii.gov.ua/courses/how-to-build-an-efficient-civil-society-organization>

61 <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>

62 Різниця між частками тих, хто довіряє, і тих, хто не довіряє

63 Українці про волонтерство та довіру до благодійних фондів. Дослідження Kantar. Опубліковано 1 травня 2023 року

64 <https://dif.org.ua/article/pidsumki-2023-roku-gromadska-dumka-ukraintsiv>

проводили ОГС. Організації проводили конференції, форуми, тренінги та семінари, де була можливість представити власну організацію, що також позитивно вплинуло на рівень публічного іміджу ОГС. Припускаємо, що підвищена публічна активність пов'язана зі стабілізацією безпекової ситуації в столиці і в деяких регіонах, адаптацією до нових умов існування та пошуком безпечних майданчиків для заходів.

PR-фахівці також були залучені до роботи ОГС, ця посада вже стала невід'ємною частиною персоналу великих організацій. Водночас, відповідно до дослідження Фонду «Східна Європа», більше половини опитаних організацій не має комунікаційного плану⁶⁵. Також 70% опитаних організацій не мають окремого спеціаліста/ки з комунікацій. ОГС найчастіше використовують соціальні мережі та месенджери (84%) для спілкування з цільовою аудиторією⁶⁶.

Отримана правозахисною організацією «Центр громадянських свобод» Нобелівська премія наприкінці 2022 року перенесла позитивний ефект і на 2023 рік. Представники організації, які фактично для багатьох стали обличчям громадянського суспільства України, були частими гостями на подіях високого рівня як в Україні, так і за кордоном.

Робота з медіа, а особливо з телебаченням, була дещо ускладнена в 2023 році. Найбільш популярний формат новин, а саме так званий Телемарафон, для представників громадського сектору був майже недоступний. В той же час, порівнюючи з іншими формами взаємодії, ОГС оцінили свій рівень взаємодії з медіа досить високо⁶⁷. Громадські діячі мали системну взаємодію з такими медіа та інформаційними агентствами, як Детектор Медіа, Суспільне, Ліга Закон, Українська Правда, Укрінформ тощо.

Головними темами, які медіа висвітлювали в контексті роботи ОГС у 2023 році, були військова допомога (збори на дрони, військово спорядження, автівки), гуманітарна допомога (постачання продуктів, електрогенераторів), допомога ВПО, дітям, особам з інвалідністю. Серед негативних аспектів, що активно висвітлювались, була тема розкрадання гуманітарної допомоги. Загалом між груднем 2022 і листопадом 2023 року було опубліковано майже 577,054 згадки про громадські організації, благодійні фонди і волонтерські ініціативи в медіа та соціальних мережах, здебільшого це був Facebook і Телеграм⁶⁸. Співпраця з медіа на місцевому рівні залишалась малоактивною. Одним з головних запобіжників стало бажання видань отримувати оплату за розміщення інформації про діяльність ОГС, що здебільшого є проблематичним через нестачу коштів в організаціях на такі активності та є порушенням етики громадського сектору.

Цікавою також стала тенденція активнішого використання студентами у своїх наукових працях посилань на аналітику від ОГС. Зокрема, все частіше студенти використовують аналітичні матеріали від ОГС в антикорупційній сфері, а також у сферах медіа та захисту прав людини⁶⁹⁷⁰⁷¹.

Публічне звітування досі залишається проблемою для багатьох організацій. Відповідно до даних фокус-груп, не всі організації публікують річні фінансові та програмні звіти. Здебільшого це робиться на вимогу донора. Також респонденти згадували про вимогу донорських організацій до ОГС проходити різного роду аудити, які є достатньо дороготарісними і не завжди фінансуються донорами.

65 https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

66 «Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження», 2023, Київський міжнародний інститут соціології за підтримки ICAP Єднання у межах проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України»

67 https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/EU_Phoenix_Full-report_Study-of-the-Ukrainian-civil-society.pdf

68 «Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження», 2023, Київський міжнародний інститут соціології за підтримки ICAP Єднання у межах проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України»

69 <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9a953e0a-7c2d-42b9-b44a-693ad087b22f/content>

70 <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/27f897b9-3f13-4cbc-92b0-884ca5921cc6/content>

71 <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/aa999273-2df2-4e3e-987f-7f32cfe4f86c/content>

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень —
неурядовий непартійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, здійснюємо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook — <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну скриньку ucipr@ucipr.org.ua.

